

Nr 196

Av herr Widén, *angående landsbygdens avfolkning.*

(Lika lydande med motion nr 243 i Andra kammaren)

Den sedan länge pågående och i våra dagar alltmer accentuerade omstruktureringen i vårt näringsliv, i vilken industrien med binärningar får en dominerande ställning, medför problem och följdverkningar av vitt skilda slag. Här skall en betydelsefull sida av dessa verkningar beröras, nämligen det läge ett stort antal av våra landsbygdskommuner kommer i då deras invånarantal är i ständigt sjunkande på grund av att invånare i konstant eller ökande antal årligen lämnar sina hemkommuner för att söka sig till de delar av landet, vilka man bedömer ge rikare möjligheter och bättre arbetsvillkor.

För belysning av vissa förhållanden skall först anges några siffror rörande befolkningsutvecklingen i Jämtlands län, vilka uppgifter inte är säregna för detta område utan troligen för många kommuner i Norrlands inland och törhända för andra avfolkningsdistrikt.

År 1955 ägde Jämtlands län 144 352 invånare och år 1960 140 331, innebärande en minskning av 4 021. Av de preliminära uppgifterna framgår att under år 1961 minskningen är ytterligare 2 220 invånare. Avfolkningen är inte likformig. Vissa större orter, bl. a. Östersund, Frösön och Svegs köping, kan uppvisa en stegring, under det att de rena landsbygdskommunerna redovisar en kontinuerlig minskning. Denna är inte heller likformig, enär perifert liggande kommuner och kommuner med starkt inslag av skogsbruk visar en påfallande större minskning.

Gjorda prognoser tyder på att avfolkningen kommer att fortsätta, så att länet framemot 1970-talet skulle omfatta högst 125 000 invånare, med en ytterligare skärpning kommuner emellan.

Åldersgruppen 15—40 år omfattar för hela riket 33,3 %. I avfolkningskommunerna ligger denna åldersgrupp som regel betydligt under 30 %, vilket antyder att denna grupp i större utsträckning söker sig till andra arbetsplatser. Däremot visar åldersgruppen 65 år och däröver i berörda kommuner en högre siffra än rikemedeltalets 12 %.

Under åren 1952—1959 steg antalet skattekröner/invånare med i genomsnitt 45,7 % i rikets landsbygd. I länets landsbygd var stegringen i genomsnitt endast 32,5 %, och en del av avfolkningskommunerna hade att uppvisa en stegring på mindre än 10 % och en kommun t. o. m. minskning mellan nämnda år.

En typisk avfolkningskommun synes uppvisa följande drag: ett odifferentierat näringsliv, stadigt sjunkande befolkningsunderlag, liten eller obefintlig ökning av skatteunderlaget, åldersgruppen 15—40 år relationsmässigt mindre än genomsnittstalet för riket, åldersgruppen 65 år och däröver relationsmässigt över riksmedeltalet samt små födelsetal.

Bakom avfolkningsprocessen skymtar två särskilt starkt verkande faktorer, dels jordbrukets och skogsbrukets egen rationalisering med minskat behov av arbetskraft, dels det i berörda kommuner ensidiga näringslivet. Samband synes även råda mellan industriutvecklingen och folkomflyttningens intensitet, så att goda industrikonjunkturen påskyndar omflyttningen. Vi har här förhållanden av svåröverskådlig natur. Med stor sannolikhet kan antagas att utvecklingen av vårt lands näringsliv kommer att fortsätta i hittills konstaterad riktning och att vår anslutning i någon form till den gemensamma Europa-marknaden kan komma att ytterligare accentuera utvecklingen i avfolkningsregionerna.

En kommun med vikande befolknings- och skatteunderlag måste dock söka lösa de uppgifter som gällande lagstiftning stadgar och de anspråk på kommunal service som invånarna anser sig äga rätt att ställa. Dessa anspråk av olika slag och från olika håll tenderar att ytterligare öka. Sålunda kommer kommunerna att få väsentligt vidgade uppgifter på utbildningsområdet, med den förstärkning och utvidgning av den obligatoriska skolan, som avses ske inom en nära framtid, och likadant är förhållandet på yrkeskolornas fält. Socialvård och ålderdomsvård blir med hänsyn tagen till befolkningens sammansättning en maktpåliggande uppgift. Ansvar för att vidmakthålla och vårda gjorda investeringar i form av skolhus, ålderdomshem, kommunalhus m. fl. kvarstår, likaså uppgifter att till anställda och befattningshavare utbetala löner och arvoden. Minskningen av resurser motsvaras icke av möjliga minskningar av kommunala åtaganden och icke heller av motsvarande minskning av statens och myndigheternas krav på vederbörande.

Här berörda fråga är av den betydelse att den tarvar stor uppmärksamhet. De ibland framförda önskemålen om ett mera differentierat lokalt näringsliv genom att industriell verksamhet komme till stånd inom kommunerna så att denna verksamhet skulle hejda avfolknningen torde inte vara helt realistiska, även om det på en del håll torde kunna vidtagas ytterligare åtgärder i detta syfte. Företagarföreningarna har allttjämt sina givna uppgifter i detta avseende och bör äga tillräckliga resurser för sin rådgivande och stimulerande verksamhet.

Den förut svaga och allttjämt minskande ekonomiska bärkraften i avfolkningskommunerna hänger också samman med frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och primärkommun, vilken 1958 års skattutjämningskommitté har att utreda. Av kommun gjorda åtaganden, såsom skolsocial verksamhet, egnahemsbyggen med kommunal garanti, påbörjade och på lång sikt verkande arbeten i kommunal regi och liknande angelägenheter, bör likaså beaktas.

Under hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening måtte framföra

att avfolkningsproblemen i vissa landsdelar och kommuner är av den natur och av den räckvidd, att de tarvar största uppmärksamhet,

att Kungl. Maj:t därför i utredningar, som har samband med avfolkningens följder, fäster uppmärksamhet vid att vid utredningen skall beaktas de problem, som avfolkningen medför,

att 1958 års skatteutjämningskommitté får uppdrag att särskilt undersöka följderna av det vikande befolkningsunderlaget i vissa kommuner och framlägga de förslag som kan anses påkallade för att skattebördan i dessa kommuner inte ytterligare skall påskynda avfolkningen.

Stockholm den 24 januari 1962

Martin Widén